

Valodas prasmes pārbaude personām ar disleksiju, iegūstot pilsonību: Eiropas Savienības dalībvalstu prakse

Īsumā

Katra Eiropas Savienības (turpmāk – ES) dalībvalsts ir piemērojusi pilsonības piešķiršanas regulējumu dažādiem attiecīgajā valstī raksturīgiem apstākļiem, līdz ar to valstīs atšķiras nosacījumi pilsonības iegūšanai. Viena no kopīgām iezīmēm, kas raksturīga visām ES dalībvalstīm: personai, kura vēlas iegūt pilsonību naturalizācijas kārtībā, jāatbilst vairākiem nosacījumiem. Viens no tiem ir attiecīgās valsts valodas prasme. Vairākumā ES dalībvalstu valsts valodas prasmes pārbaude ir svarīga naturalizācijas procesa sastāvdaļa. Valodas prasmes pārbaude netiek veikta trijās ES dalībvalstīs – Īrijā, Kiprā un Zviedrijā.

Ja prasības valodas prasmei ir pārāk augstas un stingras, tas var ierobežot iespēju iegūt pilsonību. Lai novērstu šo risku, vairākumā ES dalībvalstu ir ieviesti atvieglojumi valodas prasmes pārbaudei noteiktām personu kategorijām – galvenokārt personām ar smagiem veselības traucējumiem, personām ar invaliditāti un gados vecākām personām.

Regulējums attiecībā uz kārtību, kādā notiek valodas prasmes pārbaude, vien retumis ir iekļauts ES dalībvalstu pilsonības likumos. Tāpat arī parasti pilsonības likumos netiek detalizēti reglamentēti, kādu veselības traucējumu dēļ var piešķirt atvieglojumus valodas prasmes pārbaudei vai atbrīvot no tās. Vairākumā ES dalībvalstu tas ir ietverts citos normatīvajos aktos vai to institūciju izstrādātajos iekšējos normatīvajos aktos, kuru kompetencē ietilpst valodas prasmes pārbaudes organizēšana.

Disleksija ir neirobioloģiskas izcelsmes mācīšanās traucējums, un tās galvenā izpausme ir grūtības lasīt un uztvert tekstu. Nereti personām ar disleksiju ir arī traucēta rakstītprasme. Vairākumā ES dalībvalstu pilsonības iegūšanas regulējumā personas ar disleksiju nav izceltas kā atsevišķa personu kategorija un šīm personām nav noteikti atvieglojumi valodas pārbaudei vai atbrīvojums no tās. Tikai Grieķija, Nīderlande un Spānija pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju ir noteikušas atvieglojumus valodas pārbaudes kārtībā.

Vairākās ES dalībvalstīs pieņemtie tiesas spriedumi liecina par to, ka disleksija vien nav pietiekams iemesls personas atbrīvošanai no valodas prasmes pārbaudes, iegūstot pilsonību naturalizācijas kārtībā. Papildus disleksijas diagnozei jābūt vēl kādam būtiskam iemeslam, lai persona tiktu atbrīvota no valodas prasmes pārbaudes.

Lai gan personas ar disleksiju parasti netiek atbrīvotas no valodas prasmes pārbaudes, vairākumā ES dalībvalstu šīm personām tiek nodrošināti dažādi atbalsta pasākumi, piemēram, papildu laiks valodas prasmes pārbaudei, atļauja izmantot modernās tehnoloģijas u. c. atvieglojumi. Nereti ES dalībvalstu normatīvais regulējums paredz atbrīvot no valodas prasmes pārbaudes dažādas personu kategorijas, piemēram, personas, kuras ieguvušas izglītību attiecīgās dalībvalsts valodā. Šis atbrīvojums attiecas uz visām personām, kuras iesniedz pieteikumu pilsonības iegūšanai naturalizācijas kārtībā, tostarp arī uz personām ar disleksiju.

Saskaņā ar Starptautiskās Disleksijas asociācijas [definīciju](#) **disleksija ir neirobioloģiskas izcelsmes specifisks mācīšanās traucējums, kuru raksturo grūtības precīzi un/vai tekoši izlasīt vārdus un vājas pareizrakstības prasmes**. Šis grūtības parasti nosaka fonoloģisko prasmju jeb spējas nošķirt valodas skaņas deficīts. Disleksijas sekundārās sekas var būt grūtības saprast lasīto un samazināta lasīšanas pieredze, kas savukārt ietekmē vārdu krājuma attīstību un vispārējās zināšanas. Disleksijas pamatā visbiežāk ir iedzimts fonoloģisko prasmju trūkums, taču tā var attīstīties arī pēc insulta vai citām neiroloģiskām saslimšanām. Kā [norāda](#) Latvijas Disleksijas biedrības (turpmāk – LDB) valdes priekšsēdētāja Eva Birzniece, rietumvalstīs un zinātniskajā diskursā personas ar disleksiju, tāpat kā personas ar citiem specifiskiem mācīšanās traucējumiem, tiek uzskatītas par personām ar invaliditāti. Latvijā personām ar disleksiju nav šāda statusa, līdz ar to tām trūkst tiesiskās aizsardzības un nav nodrošināti nepieciešamie atbalsta pasākumi.

Latvijā naturalizācijas noteikumus un kārtību nosaka [Pilsonības likums](#). Saskaņā ar likuma 12. pantu naturalizācijas kārtībā Latvijas pilsonībā var uzņemt vienīgi personu, kura citstarp prot latviešu valodu. Latviešu valodas prasmes pārbaudes kārtību un atvieglojumus reglamentē Ministru kabineta 2013. gada 24. septembra noteikumi Nr. [973](#) "Noteikumi par latviešu valodas prasmes un Latvijas Republikas Satversmes pamatnoteikumu, valsts himnas teksta, Latvijas vēstures un kultūras pamatu zināšanas pārbaudi".

Latvijas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav paredzēti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Atvieglojumus valodas prasmes pārbaudei var noteikt tikai personām ar invaliditāti. Līdz ar to persona, kurai nav noteikta invaliditāte, bet ir konstatēta jebkāda cita saslimšana, tostarp noteikta disleksijas diagnoze, neietilpst šajā kategorijā. Pēc LDB valdes priekšsēdētājas Evas Birznieces [ieskata](#), personām ar disleksiju, kuras iegūst pilsonību naturalizācijas kārtībā, nav nepieciešams atcelt valodas prasmes pārbaudi rakstveidā. Personas ar disleksiju spēj rakstīt (turklāt nereti ļoti inteligēnti vairākās valodās), izmantojot datorus un pareizrakstības pārbaudes programmas. Līdz ar to personu ar disleksiju vajadzībām **piemērotāks un citu valstu labajai praksei atbilstošs risinājums būtu atbalsta pasākumu ieviešana, atļaujot valodas prasmes pārbaudē izmantot datorus un pareizrakstības pārbaudes programmas.** Tā kā Latvijas izglītības sistēmā personām ar disleksiju pārbaudes darbu un eksāmenu laikā nav iespējas izmantot modernās tehnoloģijas, nav ieviesta prakse to darīt arī citās testēšanas situācijās. Arī Eiropas Valodas prasmes pārbaudītāju asociācija ([ALTE norāda](#)), ka **valodas prasmes pārbaudes sistēmai jābūt nediskriminējošai attiecībā uz pilsonības pretendentiem ar speciālām vajadzībām, tostarp arī personām ar disleksiju.** Turklāt būtu jāizstrādā noteikumi par to, kuri pilsonības pretendenti ar speciālām vajadzībām ir atbrīvojami no visas valodas prasmes pārbaudes vai atsevišķas tās daļas. Tāpat arī jābūt norādītam, kuras institūcijas kompetencē ir lēmuma pieņemšana par to, vai konkrētai personai ir jākārtē pārbaudījums. Būtiski ir arī noteikumos paredzēt, kādi īpašie nosacījumi vai atbalsta pasākumi piemērojami katrā konkrētā gadījumā. Atbalsta pasākumi var būt dažādi, piemēram, datora ar īpašām funkcijām vai palīgpersonāla nodrošināšana, papildu laika piešķiršana pārbaudījumam vai atpūtas pārtraukumam, īpašas telpas nodrošināšana u. tml.

ES pilsonības iegūšanas kārtības noteikšana ir dalībvalstu kompetencē. Līdz ar to katra ES dalībvalsts izstrādā savu regulējošo mehānismu kopumu, pielāgojot to valsts vēsturiskajiem, politiskajiem, kultūras, ģeogrāfiskajiem un etniskajiem apstākļiem. Turpmāk apskatā sniegts ieskaats ES dalībvalstu pilsonības iegūšanas regulējumā. Galvenie apskatītie jautājumi ir šādi:

- vai konkrētās ES dalībvalsts pilsonības regulējumā paredzēta valodas prasmes pārbaude, iegūstot pilsonību naturalizācijas kārtībā;
- vai konkrētās ES dalībvalsts pilsonības regulējumā personām ar disleksiju paredzēti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes, iegūstot pilsonību naturalizācijas kārtībā.

Ja nav norādīts citādi, informācijas avots ir ES dalībvalstu ārējais un iekšējais normatīvais regulējums, par pilsonības piešķiršanu atbildīgo u. c. nacionālo institūciju tīmekļvietnes, nacionālo parlamentu sagatavotās atbildes uz Eiropas Parlamentārās pētniecības un dokumentācijas centra ([ECPRD](#)) platformā šā apskata izstrādes vajadzībām publicēto informācijas pieprasījumu. Atsevišķos gadījumos informācija ir precizēta, sazinoties ar nacionālajām institūcijām, kas atbild par pilsonības piešķiršanu, vai ar institūcijām, kuru kompetencē ir pilsonības pretendentu valodas prasmes pārbaude.

Austrijas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Saskaņā ar [Pilsonības likuma](#) 10.a pantu pilsonības pretendentiem jābūt arī pietiekamai vācu valodas prasmei. Vairākas personu kategorijas ir atbrīvotas no valodas prasmes pārbaudes, piemēram, personas, kurām vācu valoda ir dzimtā. Tāpat no valodas prasmes pārbaudes ir atbrīvotas personas, kuras valodas prasmi nevar apliecināt ilgstošu fizisku vai garīgu traucējumu dēļ (īpaši runas un dzirdes traucējumu dēļ) un spēj to pierādīt ar medicīnisku atzinumu. Tas, vai personu ar disleksiju var atbrīvot no valodas prasmes pārbaudes, atkarīgs no katra individuāla gadījuma. Parasti disleksija netiek uzskatīta par pietiekamu pamatu atbrīvošanai no valodas prasmes pārbaudes.

Beļģijā saskaņā ar [Pilsonības kodeksa](#) 19. pantu personām, kuras vēlas iegūt pilsonību naturalizācijas kārtībā, nav jāapliecina valodas prasme. Pilsonību naturalizācijas kārtībā [piešķir](#) Beļģijas parlamenta Pārstāvju palāta tikai tad, ja persona citstarp spēj pierādīt īpašus nopelnus Beļģijas labā. Saskaņā ar kodeksa 12.bis pantu valodas prasme tiek pārbaudīta tām personām, kuras pilsonību

iegūst, iesniedzot deklarāciju. Šiem pilsonības pretendentiem citstarp ir jāapliecina savas zināšanas vienā no trim oficiālajām valsts valodām – holandiešu, franču vai vācu valodā A2 līmenī atbilstoši Eiropas vienotajai valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmai. Pilsonības pretendentiem tiek piedāvātas vairākas iespējas valodas prasmes apliecināšanai. Viens no variantiem ir integrācijas kursu apmeklēšana. Integrācijas kursi imigrantiem tiek piedāvāti bez maksas, un tajos ir iekļauta arī valodas mācīšanās. Kursu absolventiem valodas prasme nav jāapliecina – kursi aizstāj valodas pārbaudījumu. Vairākas personu kategorijas ir atbrīvotas no valodas prasmes pārbaudes, piemēram, valodas prasme nav jāapliecina ārzemniekiem, kuri ir sasnieguši 18 gadu vecumu un kopš dzimšanas dzīvo Beļģijā. Salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm Beļģija ir daudz elastīgāka attiecībā uz izglītības dokumentiem, kas tiek pieņemti kā apstiprinājums pretendenta valodas prasmei. Tāpat valodas prasme nav jāapliecina personām ar smagiem veselības traucējumiem vai invaliditāti. Detalizēts regulējums par to, kādām personu kategorijām pienākas atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes, ir ietverts [Karala 2013. gada 14. janvāra dekrētā](#) un [2013. gada 8. marta apkārtrakstā](#), tomēr nevienā no šiem normatīvajiem aktiem nav sniegts izvērstāks skaidrojums par atvieglojumu vai atbrīvojuma no valodas prasmes pārbaudes piešķiršanas kārtību personām ar smagiem veselības traucējumiem vai ar invaliditāti.

Bulgārijas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Saskaņā ar [Pilsonības likuma](#) 12. pantu Bulgārijas pilsonību naturalizācijas kārtībā var iegūt personas, kuras citstarp pārvalda bulgāru valodu. Atvieglojumi bulgāru valodas prasmes pārbaudei ir ietverti Izglītības un zinātnes ministrijas izstrādātajā [Rīkojumā par bulgāru valodas prasmes noteikšanas kārtību](#). Saskaņā ar šo regulējumu neredzīgās personas, personas ar I un II grupas invaliditāti un personas, kuras vecākas par 70 gadiem, kārtā valodas prasmes pārbaudi mutvārdos.

Čehijas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Saskaņā ar [Likuma par Čehijas Republikas pilsonību](#) 14. pantu personām, kuras vēlas iegūt pilsonību naturalizācijas kārtībā, citstarp ir jāpierāda arī čehu valodas prasme. No valodas prasmes pārbaudes ir atbrīvotas personas, kuras fizisku vai garīgu traucējumu dēļ nespēj apgūt čehu valodu. Tāpat arī valodas prasme nav jāpierāda personām, kuras pamatzglītības, vidējās izglītības vai augstskolas programmu vismaz trīs gadus ir apguvušas čehu valodā, kā arī personām, kuras pieteikuma iesniegšanas dienā ir jaunākas par 15 gadiem vai vecākas par 65 gadiem. [Eksāmenu noteikumi](#) paredz, ka pilsonības pretendenti ar speciālām vajadzībām, piemēram, personas ar dzirdes vai redzes traucējumiem, var lūgt valodas prasmes pārbaudē nodrošināt personas vajadzībām atbilstošus atbalsta pasākumus. Pieteikums nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem jāiesniedz ne vēlāk kā divus mēnešus pirms valodas prasmes pārbaudes. Līdz ar pieteikumu jāiesniedz arī medicīniskais atzinums, kurā sniegts detalizēts pilsonības pretendenta veselības problēmu apraksts un ieteikti pārbaudes nokārtošanai nepieciešamie palīg līdzekļi u. c. atbalsta pasākumi. Noteikumos ietverta prasība, ka mācīšanās traucējumu gadījumā šis ziņojums ir jā sagatavo speciālistam, nevis praktizējošam ārstam. Lai gan Čehijā disleksija netiek uzskatīta par šķērslī eksāmena kārtošanai, eksāmena organizētājs, balstoties uz speciālista ieteikumu, var mainīt eksāmena kārtību, piemēram, pagarinot eksāmena norises laiku vai ieviešot diferencētu novērtēšanu.

Dānijas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Personām, kuras vēlas iegūt pilsonību naturalizācijas kārtībā, ir arī jāapliecina dāņu valodas prasme. Atšķirībā no citām ES dalībvalstīm Dānijā nosacījums par valodas prasmi ir ietverts nevis [Pilsonības likumā](#), bet tā sauktajā [Naturalizācijas apkārtrakstā](#), kas noteic arī valodas prasmes pārbaudes kārtību. Salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm Dānijā pilsonības pretendentiem ir būtiski augstākas valodas prasmes prasības. Vairākas personu kategorijas ir atbrīvotas no valodas prasmes pārbaudes, piemēram, noteiktos gadījumos valodas prasme nav jāapliecina pilsonības pretendentiem, kuri dzīvo Fēru salās vai Grenlandē. Tāpat no valodas prasmes pārbaudes ir atbrīvoti zviedru vai norvēģu valodā runājošie pilsonības pretendenti, ja viņi ir sekmīgi beiguši zviedru vai norvēģu pamatskolas šajās valodās. Dānijā tiek īstenoti dažādi atbalsta pasākumi, lai arī personas ar speciālām vajadzībām spētu apgūt valodu savām spējām atbilstošā līmenī. Tāpat valodas prasmes pārbaudē tiek nodrošināti personu vajadzībām atbilstoši atbalsta pasākumi. Personām, kuras nav spējīgas nokārtot valodas prasmes pārbaudi veselības stāvokļa dēļ, jāiesniedz pieteikums Folketinga [Naturalizācijas komisijai](#). Komisijas kompetencē ir izvērtēt, vai pretendents būtu jāatbrīvo no valodas prasmes pārbaudes. Pilsonības pretendents var lūgt komisijai piešķirt atbrīvojumu no valodas prasmes

pārbaudes veselības stāvokļa dēļ tikai tad, ja personai ir medicīniski diagnosticēti nepārejoši fiziski, garīgi, intelektuāli vai maņu traucējumi, kuru dēļ tā nav spējīga nokārtot valodas prasmes pārbaudi, tostarp arī izmantojot iespēju kārtot valodas prasmes pārbaudi īpašos apstākļos un izmantojot speciālus palīgīdzekļus. Savukārt, ja medicīniskajā atzinumā ir norādīts, ka pilsonības pretendenta veselības traucējumi nav pietiekams iemesls valodas prasmes pārbaudes atcelšanai, pilsonības pretendenta lieta tiek iesniegta komisijai tikai tad, ja pieteikuma iesniedzējs ir iesniedzis pierādījumus par mēģinājumu nokārtot pārbaudījumu. Tāpat personai arī jāsniedz pierādījumi par dalību kādā no valodas apmācības programmām.

Francijas normatīvajā regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Saskaņā ar [Civilkodeksa](#) 21.–24. pantu personai, kura vēlas iegūt pilsonību, jābūt arī pietiekamai franču valodas prasmei B1 līmenī atbilstoši Eiropas vienotajai valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmai. Franču valodas prasmes nosacījums neattiecas uz politiskajiem bēgļiem un bezvalstniekiem, kuri regulāri un pastāvīgi uzturējušies Francijā vismaz 15 gadus un sasnieguši 70 gadu vecumu. Savukārt normatīvajā regulējumā iekļautā frāze “atkarībā no personas stāvokļa” ļauj atbrīvot no valodas prasmes pārbaudes tos pilsonības pretendētus, kuru valodas prasme nav novērtējama šo personu veselības stāvokļa dēļ. Lai persona tiktu atbrīvota no valodas prasmes pārbaudes, nepieciešams uzrādīt [medicīnisku izziņu](#), kurā apliecināts, ka veselības stāvokļa dēļ personas valodas prasmi nav iespējams novērtēt. Tikai ļoti smagas disleksijas gadījumā var tikt izsniegta šāda medicīniskā izziņa.

Grieķijas normatīvajā regulējumā atvieglojumi valodas prasmes pārbaudei noteikti personām ar mācīšanās traucējumiem. Prasības valodas prasmes pārbaudei, īpašie noteikumi personām ar mācīšanās traucējumiem, kā arī atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes ir iekļauts [Grieķijas pilsonības kodeksā](#). Saskaņā ar kodeksa 5.a pantu ārzemniekam, kurš vēlas naturalizācijas kārtībā iegūt pilsonību, jābūt arī pietiekamai grieķu valodas prasmei. Saskaņā ar kodeksa 7. pantu pilsonības pretendents rakstveidā jāapliecina valodas prasme, sekmīgi nokārtojot grieķu valodas eksāmenu B1 līmenī. Personas, kuras nav spējīgas piedalīties rakstveida eksāmenā mācīšanās traucējumu, tostarp arī disleksijas, dēļ, kārtā valodas prasmes pārbaudi mutvārdos. To, vai konkrētajai personai pienākas šāds atvieglojums, nosaka Veselības ministrijas atbildīgās struktūrvienības. Tāpat šāda veida atvieglojums pienākas personām, kuras ir sasniegušas 62 gadu vecumu, kā arī personām ar invaliditāti, kurām darbaspēju zaudējums pārsniedz 67 procentus. Savukārt no jebkādiem rakstveida vai mutvārdu eksāmeņiem ir atbrīvoti tie pilsonības pretendenti, kuri ieguvuši izglītību grieķu valodā atbilstoši likuma prasībām.

Horvātijas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Saskaņā ar [Pilsonības likuma](#) 8. pantu pilsonību naturalizācijas kārtībā var iegūt personas, kuras citstarp prot horvātu valodu un latīņu alfabētu. No valodas prasmes pārbaudes ir atbrīvotas tikai personas, kuras vecākas par 60 gadiem. Kārtību, kādā tiek veikta horvātu valodas un latīņu alfabēta pārbaude, reglamentē Iekšlietu ministrijas izstrādātie [noteikumi](#), tomēr tajos nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes.

Igaunijas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Saskaņā ar [Pilsonības likuma](#) 6. pantu ārzemniekam, kurš vēlas iegūt pilsonību, ir arī jāprot igauņu valoda saskaņā ar šā likuma 8. panta prasībām. Valodas prasmes eksāmens nav jākārtā pilsonības pretendentiem, kuri ieguvuši izglītību igauņu valodā. Īpašus nosacījumus Igaunijas pilsonības iegūšanai paredz likuma 35. pants. Saskaņā ar šo pantu no valodas prasmes pārbaudes ir atbrīvoti pieaugušie ar ierobežotu rīcībspēju, kā arī personas, kuras veselības stāvokļa dēļ nevar izpildīt valodas prasmes pārbaudes prasības. Personas, kuras veselības stāvokļa dēļ nevar pilnībā izpildīt visas noteiktās prasības, valodas prasmes eksāmenu kārtā veselības stāvoklim piemērotā apjomā un veidā. Atbrīvojuma vai atvieglojumu piešķiršanai nepieciešams iesniegt ārstējošā ārsta izziņu, kurā apliecināts, ka persona nav spējīga pilnībā vai daļēji izpildīt valodas prasmes pārbaudes prasības. Lēmumu par atvieglojumiem vai atbrīvojumu no valodas prasmes pārbaudes pieņem ekspertu komisija saskaņā ar valdības izstrādātiem [noteikumiem](#). Katrs gadījums tiek skatīts individuāli.

Itālijā saskaņā ar [Pilsonības likuma](#) 9. un 9.1 pantu ārzemniekam, kurš vēlas iegūt Itālijas pilsonību, jābūt arī pietiekamai itāļu valodas prasmei – vismaz B1 līmenī atbilstoši Eiropas vienotajai valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmai. Valodas prasme nav jāapliecina personām, kuras pirms

pilsonības iegūšanas procesa uzsākšanas ir nokārtojušas valodas prasmes pārbaudi un var uzrādīt sertifikātu, kas to apliecina. Tāpat no valodas prasmes pārbaudes ir atbrīvotas personas, kuras ieguvušas izglītību itāļu valodā, kā arī personas ar ierobežotu rīcībspēju.

Īrijas normatīvais regulējums neparedz valodas prasmes pārbaudi, iegūstot pilsonību naturalizācijas kārtībā.

Kipras normatīvais regulējums neparedz valodas prasmes pārbaudi, iegūstot pilsonību naturalizācijas kārtībā. 2021. gada sākumā parlamentā [tika iesniegts](#) likumprojekts, kas paredz jaunu nosacījumu ieviešanu, ārzemniekiem iegūstot pilsonību naturalizācijas kārtībā. Likumprojekts paredz arī ieviest grieķu valodas prasmes pārbaudi. Personām, kuras vēlēšies iegūt pilsonību naturalizācijas kārtībā, būs jāapliecina grieķu valodas prasme vidējā līmenī.

Lietuvas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Saskaņā ar [Pilsonības likuma](#) 18. pantu pilsonību naturalizācijas kārtībā var piešķirt personai, kura citstarp ir nokārtojusi valsts valodas pārbaudi. Saskaņā ar Lietuvas valdības [lēmumu](#) valsts valodas prasmes pārbaudījums nav jākārt personām, kurām ir piešķirta pirmā, otrā vai trešā valsts valodas prasmes kategorija. Tāpat no valodas prasmes pārbaudes ir atbrīvotas personas, kuras jaunākas par 18 gadiem. Valodas prasme nav jāapliecina arī personām, kuras vecākas par 65 gadiem, personām ar darbības līmeni no 0 līdz 55 procentiem, pensijas vecumu sasniegušām personām, kurām likumā paredzētajā kārtībā ir noteikts augsts un vidēji augsts speciālo vajadzību līmenis, kā arī personām, kurām ir diagnosticētas smagas psihiskās saslimšanas hroniskā formā. Personas, kuras objektīvu iemeslu dēļ nevar kārtot rakstveida eksāmenu, var kārtot valodas prasmes pārbaudi mutvārdos.

Luksemburgas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Saskaņā ar [Pilsonības likuma](#) 14. pantu pilsonību naturalizācijas kārtībā var piešķirt personai, kura ir arī apliecinājusi luksemburgiešu valodas prasmi. Saskaņā ar likuma 15. pantu pilsonības pretendents var piešķirt dažādus atvieglojumus, piemēram, papildu laiku pārbaudījuma veikšanai, atsevišķu telpu, iespēju izmantot tehnoloģiskos palīgīdzekļus konkrētu trūkumu kompensēšanai u. c. atbalsta pasākumus. No valodas prasmes pārbaudes var atbrīvot personas, kuras fizisku vai garīgu traucējumu dēļ nespēj apgūt valodu. Šādā gadījumā ir nepieciešams speciālista atzinums. Šaubu gadījumā var tikt nozīmēta medicīniskā ekspertīze.

Maltas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Saskaņā ar [Pilsonības likuma](#) 10. pantu personai, kura vēlas iegūt pilsonību, jābūt arī pietiekamai maltiešu vai angļu valodas prasmei. Šī prasība neattiecas uz personām ar ierobežotu rīcībspēju. Lai gan normatīvais regulējums noteic to, ka pilsonības pretendents jābūt atbilstoši valodas prasmei, valodas prasmes pārbaudījums nav jākārt – pietiek tikai ar valodas prasmes deklarāciju, iesniedzot pilsonības pieteikumu. Malta ir vienīgā ES dalībvalsts, kurā pilsonības pretendentiem nav jākārt valodas prasmes pārbaude, lai gan normatīvajā regulējumā tiek prasīta valodas prasme.

Nīderlandes pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju ir noteikti valodas prasmes pārbaudes atvieglojumi. Tie ir ietverti valdības izstrādātajos [noteikumos](#). Saskaņā ar [Pilsonības likuma](#) 8. pantu personai, kura vēlas iegūt pilsonību, jābūt arī noteikta līmeņa holandiešu valodas prasmei. Valodas prasme tiek pārbaudīta pilsoniskās integrācijas eksāmenā. Saskaņā ar [Pilsoniskās integrācijas likuma](#) 7. pantu holandiešu valodas prasmei jābūt vismaz A2 līmenī atbilstoši Eiropas vienotajai valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmai. Detalizētu eksāmena kārtību paredz valdības izstrādātie [noteikumi](#). No pilsoniskās integrācijas eksāmena ir atbrīvotas personas, kurām holandiešu valodas prasme ir pietiekamā līmenī. Pilsonības pretendents, kurš veselības stāvokļa dēļ nav spējīgs nokārtot pilsoniskās integrācijas eksāmenu parastajā kārtībā, var tikt sniegta iespēja kārtot eksāmenu personas veselības stāvoklim pielāgotā veidā. No eksāmena var atbrīvot personas, kuras ilgstoši nespēj nokārtot pilsoniskās integrācijas eksāmenu fizisku vai garīgu traucējumu dēļ. Personas ar disleksiju nav atbrīvotas no pilsoniskās integrācijas eksāmena, bet var pretendēt uz īpašiem eksāmena nosacījumiem. Lai šie nosacījumi personai tiktu piemēroti, pilsonības pretendents nepieciešams uzrādīt kvalificēta eksperta sagatavotu izziņu. To savukārt izvērtē neatkarīgs medicīnas konsultants. Lēmumu par to, vai konkrētajai personai būtu nepieciešams nodrošināt īpašus apstākļus eksāmena kārtīšanā (pielāgota vieta,

pagarināts eksāmena laiks, iespēja izmantot palīgtechnoloģijas u. c.), pieņem par eksāmena kārtošānu atbildīgā institūcija, balstoties uz medicīnas konsultanta sagatavoto atzinumu.

Polijā atvieglojumi personām ar disleksiju ir ietverti iekšējā normatīvajā aktā. Saskaņā ar [Likuma par Polijas pilsonību](#) 30. pantu ārzemniekam, kurš vēlas iegūt Polijas pilsonību, jābūt arī poļu valodas prasmei, ko apliecina oficiāls sertifikāts. Sertifikātu pēc poļu valodas eksāmena nokārtošanas izsniedz Poļu valodas kā svešvalodas prasmes atestācijas valsts komisija. Atvieglojumus valodas eksāmenam noteic Poļu valodas kā svešvalodas prasmes atestācijas valsts komisijas izstrādātais [dokuments](#). Tajā ietverti arī eksāmena nosacījumi personām ar speciālām vajadzībām, tostarp personām ar disleksiju. Saskaņā ar šo dokumentu personām, kurām disleksija ir smagā formā, var pielāgot nosacījumus, piemēram, eksāmena komisijas loceklis var sniegt palīdzību, nolasot uzdevumu tekstu. Tāpat arī personai var atļaut eksāmenā izmantot datoru. Lai šādi nosacījumi tiktu pielāgoti, personai ar disleksiju nepieciešams iesniegt Psiholoģiskā un pedagoģiskā konsultāciju centra atzinumu, kas apliecina, ka personai ir mācīšanās traucējumi.

Portugālē saskaņā ar [Portugāles pilsonības noteikumu](#) (Dekrēta-likuma Nr. 237-A/2006 pielikums) 19. pantu ārzemniekam, kurš vēlas iegūt Portugāles pilsonību naturalizācijas kārtībā, jābūt arī pietiekamai portugāļu valodas prasmei. Saskaņā ar noteikumu 25. pantu personām ar nopietnām veselības problēmām vai invaliditāti valodas prasme jāaplicina atbilstoši savai spējai. Lai personai tiktu piešķirts šāds atvieglojums, nepieciešams uzrādīt medicīnisku izziņu. Dažādus aspektus saistībā ar portugāļu valodas prasmes apliecinājuma iegūšanu regulē [rikojums Nr.176/2014](#). Saskaņā ar šo normatīvo aktu personām ar nopietnām veselības problēmām vai invaliditāti netiek pārbaudīta lasīšanas un rakstīšanas prasme, ja personas veselības stāvokļa dēļ šo pārbaudi nevar veikt. Šīs personas kārtā valodas prasmes pārbaudi mutvārdos. Ja nav iespējams veikt valodas prasmes pārbaudi arī mutvārdos, valodas prasmes pārbaudes nosacījumi tiek pielāgoti personas speciālajām vajadzībām. Lai gan personas ar disleksiju nav izdalītas kā atsevišķa kategorija, arī uz šīm personām attiecas iepriekš minētie atvieglojumi.

Rumānijas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Saskaņā ar [Pilsonības likuma](#) 8. pantu ārzemniekam, kurš vēlas iegūt Rumānijas pilsonību, jābūt arī rumāņu valodas prasmei. Valodas prasmes pārbaudījuma norise sīki ir aprakstīta Rumānijas Nacionālās bēgļu padomes izdotajās [vadlīnijās](#). Ne likumā, ne arī vadlīnijās nav minēts, ka personām veselības stāvokļa dēļ pienāktos atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes.

Slovākijā saskaņā ar likuma [Par Slovākijas Republikas pilsonību](#) 7. pantu pilsonību var piešķirt personai, kura ir arī apliecinājusi valodas mutvārdu un rakstveida prasmi. Ne visām personām, kuras vēlas naturalizācijas kārtībā iegūt pilsonību, ir jāaplicina valodas prasme. Piemēram, no valodas prasmes pārbaudes ir atbrīvotas personas, kuras devušas būtisku ieguldījumu ekonomikas, zinātnes, tehnikas, kultūras, sociālajā vai sporta jomā, personas, kuras pieteikuma iesniegšanas brīdī ir jaunākas par 14 gadiem, u. c. Saskaņā ar likuma 8. pantu valodas prasme pilsonības pretendenta veselības stāvoklim atbilstošā veidā tiek pārbaudīta, pilsonības pretendents aizpildot pieteikuma iesnieguma anketu. Normatīvajā regulējumā nav sniegts izvērsts skaidrojums par to, kādi veselības traucējumi tiek ņemti vērā, piemērojot atvieglojumus valodas prasmes pārbaudei. Saskaņā ar Slovākijas Iekšlietu ministrijas Pilsonības departamenta sniegto informāciju personas ar mācīšanās traucējumiem, iesniedzot pilsonības pieteikumu, var iesniegumam pievienot arī medicīnisku izziņu, kurā apliecināts, ka personai ir šie traucējumi. Lai gan personas ar mācīšanās traucējumiem nav atbrīvotas no valodas prasmes pārbaudes, šajā pārbaudē tiek ņemts vērā personu veselības stāvoklis. Paredzēts, ka drīzumā varētu tikt pieņemti [grozījumi](#) likumā, ar kuriem tiks ieviesta dubultpilsonība un paplašināts no valodas prasmes pārbaudes atbrīvoto personu loks. Tāpat paredzēts valodas prasmes pārbaudē ņemt vērā ne tikai pilsonības pretendenta veselības stāvokli, bet arī izglītību un vecumu.

Slovēnijā saskaņā ar [Slovēnijas Republikas Pilsonības likuma](#) 10. pantu pilsonību var piešķirt personai, kura arī prot slovēņu valodu ikdienas saziņas vajadzībām atbilstošā līmenī. Valodas prasme nav jāaplicina personām, kuras Slovēnijā ieguvušas izglītību atbilstoši likuma prasībām. Tāpat no valodas prasmes pārbaudes ir atbrīvotas personas, kuras vecākas par 60 gadiem un Slovēnijā nodzīvojušas 15 gadus. Kritēriju noteikšana slovēņu valodas rakstveida un mutvārdu eksāmenam, valodas prasmes pārbaude, kā arī sertifikāta izsniegšana par sekmīgi nokārtotu slovēņu valodas pamatlīmeņa eksāmenu

ir valdības ieceltas [komisijas](#) kompetencē. Valodas prasmes eksāmens notiek saskaņā ar komisijas izstrādātajiem [noteikumiem](#). No valodas prasmes eksāmena ir atbrīvotas personas, kuras nevar to nokārtot veselības stāvokļa dēļ. To, vai persona ir atbrīvojama no eksāmena, nosaka eksperts. Personas, kuras neprot lasīt, kārtos eksāmenu, kur tiek pārbaudīta tikai klausīšanās izpratne un runāšanas prasme. Slovēnijā personas ar disleksiju ir atzītas par personām ar speciālām vajadzībām. Savukārt personām ar speciālām vajadzībām pēc pieprasījuma un pēc ārsta apstiprinājuma un ieteikuma ir iespēja kārtot pielāgotu valodas eksāmenu, piemēram, personai var piešķirt papildu laiku rakstīšanai u. tml. Katrs šāds gadījums tiek risināts individuāli.

Somijas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Saskaņā ar [Pilsonības likuma](#) 13. pantu ārzemniekam, kurš vēlas iegūt Somijas pilsonību, jābūt arī pietiekamai somu vai zviedru valodas mutvārdu un rakstveida prasmei vai mutvārdu prasmei līdzvērtīgai somu zīmju valodas prasmei. Saskaņā ar likuma 17. pantu no valodas prasmes pārbaudes ir atbrīvotas personas, kuras citā veidā var pierādīt savu valodas prasmi, piemēram, personas, kuras ieguvušas pamatizglītību somu vai zviedru valodā. Savukārt likuma 18. pants noteic dažādus izņēmuma gadījumus, kad personu var atbrīvot no valodas prasmes pārbaudes. Piemēram, no valodas prasmes pārbaudes var atbrīvot personas, kurām likumiska uzturēšanās ilguma vai cita iemesla dēļ izveidojusies cieša saikne ar Somiju, personas, kurām bez Somijas pilsonības ir nepamatoti sarežģīti iesaistīties pilna laika nodarbinātībā. Tāpat no valodas prasmes pārbaudes var atbrīvot personas, kuras veselības stāvokļa, maņu traucējumu vai runas defekta dēļ nevar izpildīt valodas prasmes pārbaudes prasības. Tomēr likumā nav ietverts izvērstāks skaidrojums, kuros tieši gadījumos veselības stāvokļa dēļ personas var atbrīvot no valodas prasmes pārbaudes. Somijā vien ļoti retos gadījumos personas tiek atbrīvotas no valodas prasmes pārbaudes. Kā [norāda](#) Somijas Imigrācijas dienests, tas, ka personai ir disleksija, nav pietiekams pamats tās atbrīvošanai no valodas prasmes pārbaudes. Līdzīgi no valodas prasmes pārbaudes netiek atbrīvotas, piemēram, personas, kurām ir depresija, augsts asinsspiediens vai cukura diabēts. Lai gan daudzas slimības un garīgi vai fiziski traucējumi palēnina mācīšanās procesu, apgrūtinot jaunas valodas apguvi, tomēr parasti šī slimība vai traucējumi nepadara mācīšanos pilnīgi neiespējamu. Arī Somijas Augstākās administratīvās tiesas 2009. gada 20. marta [spriedums](#) liecina, ka jābūt vēl kādam būtiskam iemeslam, lai persona tiktu atbrīvota no valodas prasmes pārbaudes – konkrētajā lietā tas bija pilsonības pretendenta vecums.

Spānijā saskaņā ar [Spānijas Civilt kodeksa](#) 22. pantu viens no nosacījumiem pilsonības piešķiršanai ir dzīvošanas ilgums Spānijā. Tas variē no viena līdz 10 gadiem. Papildus dzīvesvietas prasībai pilsonības pretendents ir jāpierāda laba pilsoniskā uzvedība un pietiekama integrācijas pakāpe Spānijas sabiedrībā. Detalizētāks regulējums attiecībā uz to, kā tiek pārbaudīta “pietiekama integrācijas pakāpe”, sniegts [Likuma par administratīvo reformu pasākumiem tieslietu administrācijas un civiltāvokļa aktu reģistra lomā](#) septītā nobeiguma noteikuma 3. punktā. Regulējums noteic, ka personai ir jākārtos divi pārbaudījumi, lai apliecinātu pietiekamas integrācijas pakāpi Spānijas sabiedrībā. Pirmajā pārbaudījumā tiek vērtēts, vai personai ir spāņu valodas pamatprasmes, otrajā pārbaudījumā – zināšanas par Spānijas konstitūciju un Spānijas sociālo un kultūras realitāti. Pārbaudes testus izstrādā un organizē [Servantesa institūts](#) – iestāde, kas ir atbildīga par spāņu valodas un kultūras mācīšanu un popularizēšanu. No abu pārbaudījumu kārtošanas ir atbrīvotas personas, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, kā arī personas ar ierobežotu rīcībspēju. Savukārt valodas prasmes pārbaudījums nav jākārtos personām, kuras ir to valsts pilsoņi, kur spāņu valoda ir oficiālā valsts valoda. Saskaņā ar Servantesa institūta izstrādātajiem [noteikumiem](#) personām ar disleksiju ir tiesības kārtot pārbaudījumu ar īpašiem nosacījumiem, nosūtot eksaminācijas centram nepieciešamos dokumentus. Personām ar disleksiju var piešķirt papildu laiku pārbaudījuma kārtošānai, palīgpersonālu, palīgtechnoloģijas u. tml. Saskaņā ar Tieslietu ministrijas [Rīkojuma par kārtību, kādā tiek piešķirta Spānijas pilsonība pēc dzīvesvietas](#) 10.5 punktu personas, kuras neprot lasīt vai rakstīt vai kurām ir mācīšanās traucējumi, var vērsties Tieslietu ministrijā, lūdzot atbrīvojumu no pārbaudījumiem. Normatīvais regulējums paredz, ka no valodas prasmes pārbaudes var atbrīvot personas, kurām ir ļoti nopietni mācīšanās traucējumi.

Ungārijas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Pilsonību var iegūt parastajā un vienkāršotajā naturalizācijas kārtībā. Saskaņā ar [Likuma par Ungārijas pilsonību](#) 4. pantu pilsonības pretendents, kurš pilsonību iegūst parastajā naturalizācijas kārtībā, jāiesniedz arī apliecinājums par to, ka

persona ir nokārtojusi pilsonības eksāmenu ungāru valodā, vai apliecinājums par atbrīvojumu no šā pārbaudījuma kārtošanas. Pilsonības eksāmena laikā ir jāaizpilda tests ungāru valodā, parādot zināšanas par Ungārijas vēsturi un kultūru. Saskaņā ar likuma 4.a pantu no pilsonības eksāmena kārtošanas ir atbrīvotas rīcībnespējīgas personas un personas ar ierobežotu rīcībspēju, personas, kuras izglītību ieguvušas ungāru valodā, personas, kuras pieteikuma iesniegšanas brīdī sasniegušas 60 gadu vecumu. Tāpat no pārbaudījuma kārtošanas ir atbrīvotas personas, kuras ilgstošas un neatgriezeniskas saslimšanas dēļ nav spējīgas apliecināt savas prasmes. Saskaņā ar likuma 4. pantu naturalizācijai vienkāršotajā kārtībā var pieteikties personas, kuru vecāki vai citi priekšteči bijuši Ungārijas pilsoņi. Arī pilsonības pretendentiem, kuri vēlas iegūt pilsonību vienkāršotajā naturalizācijas kārtībā, ir jāapliecina valodas prasme. Šīm personām nav jākārt pilsonības eksāmens, bet ungāru valodas pamatzināšanas jāapliecina komunikācijā ar pilsonības piešķirējiem. Šādā gadījumā ungāru valodas prasmi var neapliecināt rīcībnespējīgas personas. Atsevišķi pilsonības pārbaudījuma aspekti ir regulēti [valdības dekrētā Nr. 125/1993](#).

Vācijas pilsonības iegūšanas regulējumā personām ar disleksiju nav noteikti atvieglojumi vai atbrīvojums no valodas prasmes pārbaudes. Pilsonības iegūšanu naturalizācijas kārtībā nosaka [Pilsonības likuma](#) 8. līdz 14. pants. Dažas šo pantu normas ietver prasību par vācu valodas prasmi. Praksē lielākā daļa naturalizācijas notiek, balstoties uz likuma 10. pantu. Tas noteic, ka personai arī pietiekami jāprot vācu valoda. Pilsonības pretendentiem mutvārdos un rakstveidā jāapliecina vācu valodas prasme B1 līmenī atbilstoši Eiropas vienotajai valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmai. Pilsonības pretendentiem, kuri ir jaunāki par 16 gadiem, jāuzrāda vecumam atbilstoša valodas prasme. Saskaņā ar likuma 10. pantu no valodas prasmes pārbaudes ir atbrīvotas personas, kuras fiziskas vai garīgas slimības, invaliditātes vai vecuma dēļ nevar apliecināt valodas prasmi. Šādos gadījumos par naturalizāciju atbildīgajai institūcijai ir jānovērtē, cik lielā mērā slimība vai invaliditāte ietekmē personas valodas prasmi. Saskaņā ar Hannoveres Administratīvās tiesas 2014. gada 14. aprīļa [spriedumu](#) disleksija pieaugušajam nav uzskatāma par slimību vai iemeslu invaliditātes piešķiršanai, ja personai nav citas fiziskas vai garīgas saslimšanas. Līdz ar to personas ar disleksiju nav automātiski jāatbrīvo no valodas prasmes pārbaudes. Personai, kurai ir disleksija, būtu jāmēģina nokārtot valodas prasmes pārbaudi ar atvieglotiem nosacījumiem, piemēram, Vācijā valodas prasmi var apliecināt Gētes institūtā, kas nodrošina īpašus atbalsta pasākumus personām ar lasīšanas un rakstīšanas traucējumiem.

Zviedrijas normatīvais regulējums neparedz valodas prasmes pārbaudi, iegūstot pilsonību naturalizācijas kārtībā.

Atsauce

Latvijas Disleksijas biedrība (LDB), 2021. *Lūgums pēc Latvijas Disleksijas biedrības viedokļa jautājumā par pilsonības iegūšanu personām ar disleksiju. 03.11.2021.* [Elektroniska sarakste ar valdes priekšsēdētāju Evu Birzniecī].

Darba noformējumam izmantoti attēli no tīmekļvietnes <https://freeflagicons.com/>.

Pārpublicēšanas, citēšanas vai citādas izmantošanas gadījumā atsauce uz apskatu, tā autoru un Latvijas Republikas Saeimu ir obligāta. Nekomerčiālos nolūkos apskatu drīkst pārpublicēt vai citādi izmantot bez īpašas saskaņošanas ar Latvijas Republikas Saeimu un apskata autoru.

Latvijas Republikas Saeima un apskata autors nav atbildīgs par ziņojumā iekļautās informācijas tālāku izmantošanu un tās radītajām sekām.

Apskats neatspoguļo Latvijas Republikas Saeimas kā likumdevēja viedokli.

Visas mantiskās tiesības uz apskatu pieder Latvijas Republikas Saeimai.

ISBN 978-9934-598-22-7